

ПУБЛІЦИСТИЧНА ФІЛОСОФІЧНІСТЬ СОНЕТІВ Д. ПАВЛИЧКА

Анотація. У статті акцентується увага на особливостях художньої творчості Д. Павличка під час написання сонетів. Наголошено на тому, що найбільш виразною ознакою сонетів письменника є те, що всі його твори наповненні публіцистичної філософії. У сонетах Д. Павличка категоричний імператив поступається місцем суворому роздумові, складності буття людини та творчості.

Ключові слова: літературний процес, сонет, художня творчість, публіцистика, філософія.

На сьогодні українська література ХХ ст. є одним із важливих періодів вітчизняної літератури. Особливості цього періоду можна пояснити рядом чинників різного характеру, які окреслили значення та особливості національної культури минулого століття. Українська література створювала нову та неповторну жанрово-стильову систему. Що ж стосується саме розвитку української прози, то вона розвивалася у напрямі загальноєвропейського літературного процесу. Письменники ХХ ст. у своїх творах відображували своєрідні та самобутні картини світу і об'єднувалися у філософських роздумах та пошуках, розглядали сучасну для того часу свідомість у поєднанні зі світовим контекстом.

Українська література відома на весь світ такими митцями, як Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Іван Котляревський тощо. Але існують й імена митців, без яких не можна уявити українську літературу. Таким є письменник – Дмитро Павличко. Його вважають представником совісті та моралі, людиною, яка має величезний життєвий досвід та багаж знань, тим, хто володіє художньою майстерністю слова.

Життєвий та творчий доробок Д. Павличка вивчався великою кількістю критиків та літературознавців. У літературі ХХ століття письменник займає місце класика, оскільки, саме він створив та започаткував реалістичну поезію в українській літературі, публіцистичні твори, які вивчаються зараз. Сучасні дослідники творчості письменників ХХ століття неодноразово розглядали його внесок в скарбницю історії української літератури [8]. Критична література з цього приводу відома дослідженнями таких науковців: Івончак С., Бернадська Н., Задорожна Л.,

Одинцова Г., Неділько В., Світайло Л., Солод Ю., Сьомочкіна О., Якубоська, М., Кодлюк Я., Никанирова О. та ін.

Д. Павличко пояснює своє використання сонета тим, що це дуже близьке до його характеру, адже йому притаманна медитація та роздуми. Сонети митця не є чимось новим для літературознавства, однак вони не відрізняються від інших жанрів художньої літератури новою побудовою, ритмом тощо. Слід акцентувати увагу на тому, що вони гармонійно вливаються в поетичний світ митця, є невід'ємною частиною його творчості. Через призму сонетів можливо розгледіти та вивчити основні напрямки розвитку та становлення таланту. У сонетах Д. Павличка присутній рух ідей і форм, вони є більш виразними та чіткими. Вважається, що так відбувається через те, що автор долучається саме до діалектичного внутрішнього жанру природи, адже його постійно приваблював чіткий контур подій під час розгортання думки [2, с. 7].

Д. Павличко класифікував та розподілив сонетний доробок на цикли: «Львівські сонети», «Білі сонети», «Київські сонети», «Сонети подільської осені», додавши переклади з інших літератур. Якщо розглядати твори митця у даній послідовності, то зберігається певна хронологія написання творів. Після перегляду чіткої хронології подій у творах письменника, стає зрозумілий єдиний задум митця, єдина проблематика, еволюція мотивів, зміна жанрово-стильових принципів та напрямів у творчості [7, с. 55].

Однією з найбільш виразних ознак сонетів Д. Павличка є те, що всі його твори наповненні публіцистичної філософії. Категоричний імператив поступається місцем суворому роздумові, складності буття людини та творчості. Однак відбувається не зміна погляду, а саме поглиблене відображення світу в діалектичному зв'язку різноманітних сил та настроїв [6, с. 53]. У митця не змінними є принципи моралі, оскільки він постійно використовує та надає читачам «символ віри», який оберігає та захищає ціною життя. Але змінюється спосіб реалізації та відтворення таких принципів. Лексичний набір слів та мова творів не є довершеною, але постійно насичується та збільшується пластична палітра, яка «занурюється» в життя, в природу, емоційний стан [5, с. 327]. Д. Павличко під час використання барв, звуків, душевних імпульсів у творах не втрачає власної сутності та міти, а навпаки, він прагне донести до читачів мораль буття.

Цикл сонетів Д. Павличка «Львівські сонети» є ідеальним прикладом відповідності сонетної архітекτονіки способу художнього мислення та кристалізацію павличківського типу сонета. Найчастіше у сонетах помітна боротьба протилежностей, тези і антитези. Автор використовує поняття, що означають полярні категорії, надаються парами зі знаком «плюс» і «мінус»:

«сонце – п'ятьма», «тюрма – воля», «правда – брехня» («Біда навчить, кому подати руку...»), «Як налетять рої дошкульних мух...»), «провалля – верховини» («Мовчи на тій дорозі, над якою...»), «чесність – підлота» («Вже недалеко нам до роздоріжжя...») [4, с. 52]. Антитези, які використовує Д. Павличко несуть у собі морально-політичні принципи та значення, а саме те, що митець засуджує і стверджує.

Д. Павличко у сонетах раннього періоду творчості намагався показати конфлікт двох принципів – понятійний і сюжетно-метафоричний. Через це з'явилась несумісність різних стильових ключів, використання різноманітних контекстів. Наприклад, у вірші «Стіною чорною іде гроза...» читачу надається алегорична картина, коли герой твору наперекір бурі йде у грозову ніч. Сюжет твору набуває романтичного характеру, адже зображений герой намагається протистояти стихії. Митець у творі використовує ліричні та гіперболізовані деталі, які нагадують балади А. Метлинського чи Л. Боровиковського: «У зворах вітер виє-скавулить, Смереки гнутьсь, як тонка лоза. Хтось небеса ножами проріза – Стуляються на небі рани вмиць. – Тікай! – кричать з колиби вівчарі, А я надворі буду...» [3, с. 4].

Під час зображення внутрішнього стану героя митець використав засоби психологізації побаченого, відображення жахливих свідчень тогочасного варварства. Саме це визначило тональність і силу впливу твору, це створило розгорнуту метафору. «Білі сонети» розширюють мотиви, які були наявні у митця раніше, адже мотив суспільної активності поетичного слова, утвердження моралі, повноти духовного самовияву особистості, її емоційного багатства були притаманні Д. Павличку з початку його літературної діяльності.

Постійно відбувається новий, сучасний, вищий рівень розуміння та оцінювання теми митця в суспільстві. Також у письменника, найчастіше у сонетах, з'являються нові мотиви творів, які виникли у зв'язку з величезним досвідом митця, соціального, духовного, етичного та естетичного. Розгляд вагомих та актуальних проблем та збагачення поетики в «Білих сонетах» відбувається разом із зменшенням кута зору, тобто, відчувається зосередження на одному об'єкті, факті або явищі. У зв'язку з цим, авторові вдається відшукати нові грані, нові зв'язки та цілі. Дивними є назви творів циклу «Білих сонетів» через те, що заголовки складаються з одного слова і їх назви є метафоризованими – «Крила», «Кохання», «Лоша», «Вірність», «Хліб», «Міст», «Диво», «Суть», «Сміх», «Прапор», «Спогад», «Літо», «Лук» та ін.

У «Білих сонетах» Д. Павличка показується розуміння складності зв'язків у житті й природі, відбувається постійне підсилення вагомості діалектичності художнього мислення. Поет під час свого творчого доробку усвідомлює значення руху та розвитку, складності суперечностей і тим самим поглиблює свою громадянську сутність. Контрасти, антитеза – це найулюбленіші прийоми поета у літературі, саме вони визначають його суспільну позицію та поетичний темперамент. Єдність полярностей у творчості виступає як усвідомлена й осмислена творча засада, яке знаходить своє стилізове втілення. Це вияви високого оптимізму не лише в загально-філософському, а й у соціальному [10, с. 144]. Саме розгляд питання песимізму й оптимізму несло у собі соціальний характер. Система образів, ліричні фабули орієнтуються частіше за все на соціально-конкретний матеріал [1, с. 190].

Детально вивчити творчість Д. Павличка можна за допомогою сучасних засобів навчального призначення. Дослідники акцентують увагу на тому, що «підвищення ефективності самостійної роботи та її індивідуалізація на основі використання нових інформаційних технологій дають можливість викладачеві не лише контролювати успішність студентів, а й стимулювати їх пізнавальну активність» [9, с. 311]. Саме тому доцільно було б на заняттях, де розглядається творчість Д. Павличка використовувати електронні засоби навчального призначення, що суттєво мотивує здобувачів освіти на засвоєння освітнього компоненту.

Д. Павличко ніколи не обмежувався одним видом чи жанром української літератури і тому є діячем мистецтва слова. Митець головною метою вбачав для себе показати суголосність тем, мотивів, настроїв, які він вивчав і перекладав. Теми творів, проблеми, мотиви та ідеї він підкреслював не прямим текстом, а повністю продуманою системою образів при перекладі. Об'єктом досліджень у творах частіше за все постають постаті, які наділені запальним темпераментом, поети-борці, майстри, в творах яких прямота публіцистичної інвективи поєднується з філософською заглибленістю в постановці проблем цінності людської особистості, сенсу буття, вічного оновлення природи, незнищенності життя, зокрема його духовних основ.

Література

1. Павличко Д. Вірші. Книга про Матір: Українські поети ХІХ-ХХІ ст. / Передм. О.О. Омельченка; Упоряд. В.Л. Чуйко. К.: Криниця, 2003. С. 190–193.

2. Павличко Д. Заповідь пророка: Сучасні акценти у поемі Івана Франка «Мойсей». *Літературна Україна*. 2006. 27 квітня. С. 7.
3. Павличко Д. Знати Святослава Гординського: до століття С. Гординського. *Літературна Україна*. 2007. 18 січня. С. 4.
4. Павличко Д. Я пригадав собі один стіжок у горах... *Вітчизна*. 2003. №1–2. С. 52.
5. Солод Ю. Любов і ненависть Дмитра Павличка. Українська література: Конспект. К. : Козаки, 1996. С. 327–336.
6. Сьомочкіна О. Дорога як «велика подорож життя»: на матеріалі рубаїв Дмитра Павличка. *Дивослово*. 2005. №4. С. 53–55.
7. Таран Л. «Navigare necesse est – моє кредо»: Дмитрові Павличку – 80. *Дивослово*. 2009. №9. С. 55–57.
8. Шарова Т.М., Землянська А.В., Шаров С.В. 100% успіху: життєві орієнтири. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
9. Шаров С.В., Шарова Т.М. Електронний підручник «Історія зарубіжної літератури XVII-XVIII ст.» у самостійній діяльності студентів-філологів. *Збірник наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: ПП Жовтий, 2011. Ч. 3. С. 304–311.
10. Якубовська М. Народ воскресатиме в тобі: до 75-річчя Дмитра Павличка. *Вітчизна*. 2004. №9-10. С. 144–150.

Хаджинова Р.В.

музичний керівник

ДНЗ №20 «Калинка» м. Маріуполь

ТВОРЧИСТЬ О. КОБИЛЯНСЬКОЇ: ПРОБЛЕМА ТРАДИЦІЙ І НОВАТОРСТВА У МАЛІЙ ПРОЗІ ХХ СТ.

Анотація. У статті акцентується увага на особливостях малої прози О. Кобилянської. У дослідженні наголошено на тому, що твори О. Кобилянської за ідейно-тематичним напрямом є дуже широкими, оскільки вона долучається до теми землі, складної жіночої долі, людини-царівни свого життя, порушує питання цінності людського життя, кохання, цінування природи, мир у світі та у соціумі, протистояння війни та насильству.

Ключові слова: новаторство, мала проза, художня література, творчість, аналіз тексту.